

Cauza C-388/21

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

23 iunie 2021

Instanța de trimitere:

Landgericht Erfurt (Germania)

Data deciziei de trimitere:

17 iunie 2021

Reclamant:

A

Pârâtă:

B

Landgericht Erfurt
[omissis]

Ordonanță

**în vederea trimiterii preliminare la
Curtea de Justiție a Uniunii Europene**

în litigiul dintre

A _____
– reclamant –

[omissis]

și

B _____
– pârâtă –

[omissis]

având ca obiect despăgubiri rezultate din „scandalul emisiilor”

Camera a 8-a civilă a Landgericht Erfurt (Tribunalul Regional din Erfurt, Germania) [*omissis*],

[*omissis*]

a decis:

I. Suspendă procedura.

II. Adresează Curții de Justiție a Uniunii Europene, în temeiul articolului 267 TFUE, următoarele întrebări, în vederea pronunțării unei decizii preliminare:

1) Articolul 18 alineatul (1), articolul 26 alineatul (1) și articolul 46 din Directiva 2007/46/CE coroborate cu articolele 4, 5 și 13 din Regulamentul (CE) nr. 715/2007 au de asemenea obiectul și scopul de a proteja interesele cumpărătorilor individuali de autovehicule și patrimoniul acestora? Printre acestea se numără și interesul unui cumpărător individual de autovehicule de a nu cumpăra un autovehicul care nu este conform cu cerințele dreptului Uniunii, în special de a nu cumpăra un autovehicul echipat cu un dispozitiv de manipulare interzis în sensul articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 715/2007?

2) Dreptul Uniunii, în special principiul efectivității și drepturile fundamentale europene, precum și drepturile proprii ale naturii impun, în cazul oricărui comportament culpabil – săvârșit din neglijență sau cu intenție – al producătorului de autovehicule cu ocazia introducerii pe piață a unui autovehicul echipat cu un dispozitiv de manipulare interzis în sensul articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 715/2007, existența unui drept civil la repararea prejudiciului al cumpărătorului autovehiculului față de producătorul de autovehicule?

A. Situația de fapt și procedura principală

Litigiul principal face parte dintre numeroasele cauze legate de „scandalul emisiilor”, în care se solicită la nivel european despăgubiri împotriva producătorilor de autovehicule sau de motoare echipate cu un dispozitiv de manipulare interzis.

În luna iulie 2017, reclamantul a cumpărat de la un comerciant de autovehicule un autoturism de ocazie de tip Mercedes-Benz GLK 200 CDI. Autovehiculul dispune de un motor Diesel de tip OM 651, provenind de la pârâtă [*omissis*], cu norma de emisii Euro 5.

Prin cererea sa, reclamantul solicită obligarea pârâtei la plata sumei de 8 457,47 euro și exonerarea de obligațiile aferente împrumutului în cuantum de 15 528,32 euro, în schimbul predării autovehiculului.

În ceea ce privește autovehiculul, există un control în funcție de temperatură al recirculării gazelor de evacuare, cu alte cuvinte recircularea gazelor de evacuare este redusă la anumite temperaturi exterioare (așa-numita „fereastră termică”), ceea ce determină o cantitate mai mare de emisii de NOx (oxid de azot).

B. Dispoziții aplicabile din dreptul german

Dispozițiile din dreptul german relevante pentru soluționarea litigiului au următorul cuprins:

Articolul 823 din BGB [Codul civil, denumit în continuare „BGB”] „Obligația reparării prejudiciului

(1) Oricine, cu intenție sau din neglijență, aduce atingere în mod ilegal vieții, corpului, sănătății, libertății, proprietății sau oricărui alt drept al altei persoane este obligat să repara prejudiciul care rezultă din aceasta.

(2) Aceeași obligație le revine celor care încalcă o lege având ca obiect protecția altuia. Dacă, potrivit conținutului legii, o încălcare a acesteia este posibilă și fără culpă, obligația de despăgubire nu intervine decât în caz de culpă.”

Articolul 826 din BGB „Cauzarea de prejudicii cu intenție, într-un mod care contravine bunelor moravuri

Orice persoană care aduce prejudicii în mod intenționat unei alte persoane într-un mod care contravine bunelor moravuri este obligată să repara prejudiciul produs celeilalte părți.”

C. Pertinența întrebărilor preliminare

„Fereastra termică” a autovehiculului în litigiu constituie, potrivit aprecierii preliminare a instanței, un dispozitiv de manipulare interzis în sensul dispozițiilor coroborate ale articolul 5 alineatul (2) a doua teză litera (a) și ale articolului 3 punctul 10 din Regulamentul (CE) nr. 715/2007. Utilizarea unui astfel de dispozitiv de manipulare ridică problema dacă din dreptul Uniunii rezultă – prin intermediul unui efect de protecție sau în mod direct – , și în cazul încălcării numai din neglijență a dreptului Uniunii de către producătorul autovehiculului, un drept civil al cumpărătorului autovehiculului. De răspunsul dat la această întrebare depinde succesul prezentei acțiuni, în măsura în care o răspundere pentru prejudiciul cu intenție contrar bunelor moravuri în sensul articolului 826 din BGB ar trebui înlăturată. Curtea nu s-a pronunțat încă asupra acestei chestiuni. De asemenea, situația în discuție nu constituie un *acte clair*.

1. Cu privire la prima întrebare preliminară

Prin intermediul primei întrebări, se urmărește să se stabilească dacă dreptul Uniunii are de asemenea ca obiect și ca scop protecția cumpărătorului individual al unui vehicul echipat cu un dispozitiv de manipulare interzis. Astfel, în acest caz, dreptul german acordă, în principiu, un drept la despăgubire, în temeiul articolului 823 alineatul (2) din BGB.

O răspundere delictuală a pârâtei ar putea decurge din coroborarea articolului 823 alineatul (2) din BGB cu articolul 18 alineatul (1), cu articolul 26 alineatul (1) și cu articolul 46 din Directiva 2007/46/CE, precum și cu articolele 4, 5 și 13 din Regulamentul (CE) nr. 715/2007. Aceasta implică faptul că dispozițiile menționate – privite individual sau în ansamblu – pot fi considerate ca reprezentând o „lege de protecție”.

În ceea ce privește condițiile unei legi de protecție, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) a precizat, în cererea sa de decizie preliminară, în „cazul implanturilor mamare” [omissis]:

„Potrivit unei jurisprudențe constante a Bundesgerichtshof, se consideră că o reglementare este o normă legală de protecție în sensul articolului 823 alineatul 2 din BGB atunci când, potrivit finalității și conținutului său, aceasta este destinată să protejeze cel puțin o persoană sau grupuri de persoane particulare împotriva încălcării unui drept. Astfel, ceea ce prezintă relevanță nu sunt efectele, ci conținutul și finalitatea legii, precum și aspectul dacă, la adoptarea legii, legiuitorul a intenționat să confere (și) un drept la protecție unor particulari sau unor grupuri de persoane, cum este cel invocat în cazul presupusei încălcări. Este suficient ca norma să fie menită să protejeze și interesul individual al unei persoane, chiar dacă vizează în primul rând interesul general. Pe de altă parte, domeniul de aplicare al normelor legale de protecție nu trebuie să fie disproporționat de extins. Pentru acest motiv, nu este suficient ca protecția individuală să poată fi realizată prin respectarea în mod obiectiv a normei, ca un reflex al acesteia. Această protecție trebuie să se regăsească mai degrabă în sfera de aplicare a normei. În plus, nașterea unui drept individual la despăgubire trebuie să fie utilă și legitimă în sensul răspunderii civile, fiind necesar ca în cadrul aprecierii cuprinzătoare a întregului context de reglementare în care se înscrie norma respectivă să se verifice dacă este posibil ca legiuitorul fi intenționat să lege de încălcarea unui interes protejat răspunderea civilă a persoanei care săvârșește o asemenea încălcare, cu toate facilitățile în materie de probă de care beneficiază astfel persoana vătămată.”

În acest context, se ridică problema dacă întregul drept al Uniunii, în special articolul 18 alineatul (1), articolul 26 alineatul (1) din Directiva 2007/46/CE, precum și articolul 5 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 715/2007, în afară de protecția intereselor generale, trebuie să protejeze de asemenea cumpărătorul individual împotriva cumpărării unui autovehicul care nu este conform cu dreptul

Uniunii, în special a unuia echipat cu un dispozitiv de manipulare interzis în sensul articolului 5 alineatul (2) din Regulamentul (CE) nr. 715/2007.

2. Cu privire la a doua întrebare preliminară

În plus, problema care se ridică este aceea dacă, din dreptul Uniunii – independent de caracterul de lege de protecție – decurge în mod direct un drept la despăgubire al cumpărătorului unui autovehicul. Principiul efectivității în coroborare cu drepturile fundamentale ale Uniunii și cu drepturi proprii ale naturii ar putea pleda în acest sens.

a) **Principiul efectivității** din dreptul Uniunii impune ca obiectivele urmărite de dreptul Uniunii să nu fie compromise sau excesiv de dificil de atins.

Obiectivele și scopurile urmărite de dreptul european în materie de înmatriculare și de emisii dobândesc eficiență practică numai în cazul în care încălcările săvârșite sunt sancționate, iar cele viitoare sunt împiedicate (a se vedea și articolul 46 din Directiva 2007/46/CE). Pentru a garanta obiectivele privind asigurarea unui nivel ridicat de siguranță rutieră, de protecție a sănătății, a mediului, de eficiență energetică, de protecție efectivă împotriva utilizării neautorizate și de protecție a consumatorului, este necesară impunerea unor sancțiuni efective, cu efect de descurajare. De acest aspect trebuie să țină seama instanțele naționale (a se vedea Hotărârea Curții de Justiție din 3 octombrie 2013, C-32/12, EU:C:2013:637).

Cu toate acestea, ambele – atât impunerea de sancțiuni, cât și efectul de prevenire – par să fie repuse în discuție în Germania. Se susține că Germania oferă sancțiuni insuficiente. Dreptul german nu ar conține norme de sancționare conforme cu cerințele dreptului Uniunii. Lipsește un drept penal al întreprinderilor.

Potrivit principiului efectivității, s-ar putea dovedi, așadar, necesar ca orice faptă culpabilă săvârșită (din neglijență sau cu intenție) de producătorii de autovehicule în ceea ce privește existența unui dispozitiv de manipulare să se sancționeze prin posibilitatea dobânditorului de a invoca împotriva producătorului un drept la repararea prejudiciului întemeiat pe răspunderea delictuală a acestuia din urmă.

b) La fel ca principiul efectivității, și **drepturile fundamentale ale Uniunii** ar putea constitui temeiul unui drept european la repararea prejudiciului.

Prezenta cauză intră în domeniul de aplicare al Cartei drepturilor fundamentale – în calitate de instrument viu (*living instrument*) – , cu alte cuvinte aceasta din urmă obligă Uniunea Europeană, precum și statele membre ale acesteia [articolul 51 alineatul (1) din cartă]. Aplicabilitatea dreptului Uniunii – în speță, a dreptului în materie de înmatriculare a autovehiculelor – include și condiționează aplicabilitatea drepturilor fundamentale garantate de cartă (Hotărârea Curții din 26 ianuarie 2013, C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 21).

Din punct de vedere material, sunt relevante în primul rând dreptul la viață [articolul 2 alineatul (1) din cartă] și dreptul la integritate fizică și psihică [articolul 3 alineatul (1) din cartă] – ca „drept ecologic al omului”. Ca urmare a legăturilor strânse cu demnitatea umană prevăzută la articolul 1 din cartă, aceste drepturi fundamentale au un efect direct față de terți sau un efect orizontal [omissis]. Astfel, acestea conferă particularilor drepturi care pot fi invocate ca atare într-un litigiu civil (Hotărârea din 17 aprilie 2018, C-414/16, EU:C:2018:257, punctul 76 și următoarele). Acest lucru este valabil în special în ceea ce privește actorii dominanți pe piață, similari actorilor publici. La acestea se adaugă principiul protecției sănătății, prevăzut la articolul 35 din cartă, principiul protecției mediului, prevăzut la articolul 37 din cartă și principiul protecției consumatorilor, prevăzut la articolul 38 din cartă.

Toate aceste drepturi fundamentale și principii implică o protecție largă [a se vedea de asemenea hotărârea „Urgenda” pronunțată de Gerechtshof Den Haag (Curtea de Apel din Haga, Țările de Jos) la 9 octombrie 2018, 200178.245/01]. În sfârșit și în esență, sunt în discuție eficacitatea și punerea în aplicare efectivă a drepturilor fundamentale europene. În temeiul articolului 51 alineatul (1) a doua teză din cartă, Uniunea și statele membre trebuie să promoveze drepturile fundamentale și principiile prevăzute de cartă. Această obligație de promovare expresă urmărește realizarea deplină a drepturilor fundamentale și *optimizarea* protecției drepturilor fundamentale.

c) **Drepturi proprii ale naturii** se pot adăuga la această protecție, consolidând-o, în cazurile din scandalul emisiilor [omissis]. Oxidul de azot este puternic poluant (a se vedea de asemenea Hotărârea Curții din 3 iunie 2021, C-635/18, EU:C:2021:437, precum și Concluziile avocatului general Bobek din 10 iunie 2021, C-177/19, EU:C:2021:476). Prin emisiile de oxid de azot foarte poluant într-o cantitate mai mare decât cea autorizată sunt încălcate drepturi ale naturii, precum de exemplu dreptul ei la integritate, prin analogie cu articolul 3 din cartă.

Astfel de drepturi ale naturii pot fi deduse, de exemplu prin analogie, din cartă, precum și din ansamblul tratatelor europene. Noțiunea deschisă de „persoană”, utilizată de multe ori în cartă, include de asemenea natura sau ecosisteme individuale [omissis]. Ar fi de asemenea contradictoriu să se atribuie inteligenței artificiale calitatea de subiect de drept, astfel cum se intenționează la nivel european, însă nu ecosistemelor.

Având în vedere *importanța și urgența* mizelor ecologice, se impune recunoașterea unor drepturi specifice naturii, prin interpretarea și aplicarea dreptului în vigoare. Dreptul Uniunii Europene este deschis în acest scop [omissis].

În orice caz, există o eroare de apreciere fundamentală: interesele capitalului și interesele patrimoniale sunt codificate și garantate în drept de secole [omissis], în prezent cele referitoare la criptomonedă, în timp ce interesele ecologice sunt în

mod tradițional neglijate. Valoarea intrinsecă a naturii și a mediului și valoarea acestora pentru om – condiție sine qua non a exercitării tuturor drepturilor omului – sunt ignorate.

Recunoașterea drepturilor naturii corespunde unei tendințe globale [*omissis*].

În Global South, de exemplu în Ecuador sau în Columbia, constituții și instanțe judecătorești stabilesc criterii în acest sens. Astfel, Curtea Constituțională a Columbiei a recunoscut personalitate juridică unui fluviu, Rio Atrato, și teritoriului columbian Amazonas. Numeroase alte ordini juridice cunosc evoluții comparabile. Aceasta este situația în Noua Zeelandă sau, la ora actuală, în Elveția și în Suedia (a se vedea de asemenea hotărârea Bundesgericht (Tribunalul Federal) elvețian privind drepturile fundamentale ale primatelor, pronunțată la 16 septembrie 2020, 1C_105/2019).

În plus, ordinea juridică a Uniunii este deschisă influențelor internaționale. Dispoziția de deschidere dinamică prevăzută la articolul 53 din cartă permite racordarea la evoluția globală descrisă a dreptului.

Garantarea demnității umane prevăzută de cartă pledează nu împotriva, ci în favoarea recunoașterii de drepturi naturii. Astfel, demnitatea umană consacrată la articolul 1 din cartă și responsabilitatea stipulată în preambul față de comunitatea umană și față de generațiile viitoare implică cerința de a permite, prin recunoașterea de drepturi naturii, și generațiilor viitoare o viață liberă și autodeterminată în demnitate.

Aceasta are ca obiectiv nu numai asigurarea libertății intergeneraționale și intertemporale, ci și ideea de egalitate care își are originea în cartă. Acest lucru răspunde cerinței de solidaritate care reiese din întreaga cartă. Din drepturile fundamentale ale Uniunii – începând cu dreptul la viață și până la dreptul de proprietate – și din caracterul de protecție al acestora decurge obligația de a recunoaște drepturi naturii.

Pe de altă parte, se face referire la trimiteri preliminare similare privind „scandalul emisiilor”, precum de exemplu cea efectuată de Landgericht Ravensburg (Tribunalul Regional din Ravensburg) [*omissis*].

[*omissis*] [Dreptul de a iniția o procedură preliminară prevăzută de dreptul național]

Se mențin îndoielile cu privire la independența justiției germane care rezultă din trimiterea preliminară anterioară din 15 iunie 2020 (în cauza C-276/20).

[*omissis*]